

Znanstvena usmjerenost i opremljenost doktorata iz sociologije

JASMINKA LAŽNJAK
Rudarsko-geološko naftni fakultet
Zagreb

UDK: 001.89:316
Stručni rad
Primljeno

U ovom radu analizirane su neke karakteristike doktorskih disertacija s područja sociologije obranjenih na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu u razdoblju od 1965. do 1988. godine. Znanstvena usmjerenost i opremljenost doktorata promatra se kao jedan od indikatora razvoja i položaja sociologije koji ukazuju na njene intelektualne orijentacije i stupanj razvijenosti. Polazi se od dvije osnovne hipoteze: 1) Na stanje sociologije kao znanstvene discipline utječu promjene u širem društvenom okviru i one se mogu prepoznati u karakteristikama disertacija, 2) Postoji značajna povezanost između tipa profesionalne karijere, određenih socio-demografskih osobina sociologa doktoranata i nekih specifičnih karakteristika doktorata. Rezultati istraživanja potvrđuju hipoteze o utjecaju šire društvene klime na razvoj naše sociologije i povezanost određenih tipova doktorata s tipovima profesionalnih karijera sociologa.

U ovom radu pokušat ću analizirati neke karakteristike doktorskih disertacija s područja sociologije obranjenih na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu u razdoblju od 1965. godine do danas. Doktorske disertacije su vrlo značajni znanstveni radovi za svaku disciplinu. Svrha ove analize je da pokaže koliko one ukazuju na intelektualne orijentacije, stupanj razvijenosti i usmjerenost na određena područja unutar znanstvene discipline. Znanstvena usmjerenost i opremljenost doktorata poslužit će kao indikator razvoja i položaja sociologije. Podrazumijeva se, naravno, da su oni samo jedan od ključnih pokazatelja stanja naše sociologije.

Osnovne hipoteze od kojih polazim mogu se promatrati i kao dva osnovna pristupa problemu proučavanja položaja i stanja sociologije kod nas:

1) Prva hipoteza, (H1): Karakteristike doktorskih disertacija pokazuju da postoji isprepletenost odnosa između globalnog društva i sociologije. (To je tzv. makro-pristup.) Na stanje sociologije kao znanstvene discipline utječu promjene u širem društvenom okviru u kojem se ona nalazi i promjene unutar tog šireg okvira odrazit će se na neke karakteristike doktorskih disertacija.

U ovom dijelu analize polazim od dijagnoze stanja u našoj sociologiji koju je dao J. Županov u svom članku »Sociologija, marksizam i industrijska sociologija«, pokušati ću pokazati kako neke karakteristike disertacija potvrđuju njegove hipoteze o uzrocima krize sociologije kod nas. Županov uzroke stagnacije i krize, nakon vrlo uspješnog perioda razvoja sociologije, povezuje s društvenom i političkom krizom koja je kulminirala 1971. godine. Tada se počinje razvijati atmosfera koja ne pogoduje sociološkim istraživanjima kao do tada. U to vrijeme kada raskorak između institucionalnog i stvarnog postaje prevelik, sociolozi koji se bave izučavanjem realnih društvenih tokova na taj način napadaju institucionalizirani sistem. To je razdoblje kada globalni sistem odgovara snažnom reafirmacijom marksizma koji je u dekadi prije toga bio znatno potisnut. Međutim, Županov ističe da se tada samo na deklaraci-

tivnom nivou ističe kritička funkcija marksizma, a u stvari se radi o upotrebi marksizma kao ideološkog opravdanja određenih institucionalnih projekata. Slijedeći ovu dijagnozu smatram da je takva promjena u ideološkoj atmosferi u globalnom društvu utjecala na kvalitetu i količinu socioloških istraživanja i da se taj utjecaj može uočiti u određenim karakteristikama disertacija.

2) Drugi pristup (mikro-pristup) proučavanju stanja sociologije kod nas odnosi se na analizu teorijske usmjerenosti i metodologije unutar discipline, odnosa teorijskih i empirijskih radova i nekih drugih karakteristika socioloških publikacija. Druga hipoteza je (H2): Postoji povezanost između tipa profesionalne karijere, određenih socio-demografskih osobina sociologa-doktoranata i karakteristika doktorata. Ovdje ću pokušati ustanoviti da li i kako utječu određene sociodemografske karakteristike sociologa-doktoranata i razvoj njihovih profesionalnih karijera na tip njihovih doktorata.

U ovom radu više ću se baviti ovim drugim pristupom zbog malog uzorka disertacija i ograničenosti podataka kojima raspolažem, ali smatram da će dobiveni podaci ukazati na osnovne smjernice promjena u sociologiji i u odnosu na širi društveni okvir.

Potrebno je naglasiti da se u ovoj analizi ne bavim vrednovanjem disertacija jer se one ne mogu vrednovati na temelju kvantitativnih pokazatelja koje su ovdje mjerene. Ipak i pomoću takvih kvantitativnih indikatora mogu se ustanoviti osnovne činjenice o znanstvenoj usmjerenosti doktorata.

Uzorak istraživanja obuhvaća 41 doktorsku disertaciju obranjenu na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu u razdoblju od 1965. do 1988. godine.

Upitnik po kojemu su analizirani doktorati ima tri osnovne cjeline. Prva se odnosi na podatke o profesionalnoj karijeri sociologa (dob u vrijeme doktoriranja, spol, završeni studij, podaci o magisteriju i zaposlenju). Druga cjelina odnosi se na podatke o samom doktoratu (opseg, tip, područje, teorijsko-znanstvene karakteristike). U trećem dijelu ispituju se neke karakteristike citiranih radova.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U promatranom razdoblju — od 1965. do 1988. godine — obranjena je 41 disertacija, a dinamika obranjenih teza bila je slijedeća:

1965 — 1970. godine 8 disertacija

1971 — 1975. godine 7 disertacija

1976 — 1980. godine 10 disertacija

1981 — 1987. godine 16 disertacija

Doktorske disertacije iz sociologije uglavnom su vrlo opsežni radovi, što znači da prevladavaju oni sa 300 stranica i više (takvih je 46,34%). U kategoriji sažetih radova (do 200 stranica) samo je 12,19%. Po opsegu su najveći doktorati s područja opće sociologije.

Promatrajući orijentaciju u doktoratima prema teorijskom tipu rada naša se sociologija još uvijek više bavi teorijom nego istraživanjima. Odnos je 71,05% prema 29,95% u korist teorijskih radova. Teorijski radovi pretežno su esejističkog karaktera (55,56%), a istraživački deskriptivne analize (63,64%). Korelacija između tipa doktorata (teorijski/istraživački) i teorijsko-znanstvene karakteristike iznosi $r=0,64617$, a $x^2=16,50505$ je značajan na nivou 005.

Iz opće sociologije je trećina doktorata, a ostalo je iz posebnih sociologija. Među posebnim sociologijama najzastupljenija je industrijska sociologija, zatim sociologija znanosti i kulture, pa urbana sociologija. Čak 42,30% doktorata iz posebnih sociologija je u kategoriji ostalih sociologija. Dakle, mnogo su više zastupljene one posebne sociologije za koje smo smatrali da

će biti marginalne. Posebne sociologije koje su navedene u upitniku jesu: urbana sociologija, industrijska sociologija, politička sociologija, sociologija religije, sociologija znanosti i kulture. Pokazalo se da je tome trebalo dodati sociologiju obrazovanja i sociologiju porodice.

Iako je mali broj radova koji koristi statističku obradu podataka, najviše se služe multivarijantnom analizom. Po svojoj teorijsko-znanstvenoj karakteristici najviše je radova deskriptivno, 50%, zatim 39,74% je esejističkog karaktera, a samo 10,53% su kauzalne analize.

PROFESIONALNE KARIJERE SOCIOLOGA-DOKTORANATA

Za većinu doktoranata uspjela sam pronaći osnovne podatke o kretanju njihove profesionalne karijere. Na temelju analize tih podataka može se govoriti o dva tipa profesionalnih karijera, koje se razlikuju s obzirom na spol.

Tipologija karijera i disertacija s obzirom na spol

Tipologija disertacija bazira se na onim statistički značajnim razlikama koje su se pojavile kod određenih karakteristika doktorata. U tabeli 1 nalaze se neki podaci o kretanju karijere i o nekim osobinama doktorata, gdje su se pojavile značajne razlike s obzirom na spol.

TABELA 1 Neke sociodemografske karakteristike doktorata i usmjerenost doktorata po spolu

Spol	Ženski %	Muški %
Dob		
do 35	16,67	43,33
36 i više	83,33	56,67
Završen studij		
sociologija	50,00	32,26
nešto drugo	50,00	67,74
Magisterij		
Da	62,50	48,39
Ne	37,50	51,61
Doktorat		
Teorijski	33,33	82,76
Istraživački	66,67	17,24
	Ženski %	Muški %
Doktorat		
Opća soc.	0	41,38

Posebna soc.	100	68,62
Doktorat		
Esejistički	0	51,72
Deskriptivni	77,78	41,38
Kauzalna anal.	22,22	6,90
Citiranje M, E, L		
0	66,67	6,90
do 10 puta	33,33	48,27
11 puta i više	0	44,83

Od 41 doktorata 32 su obranili muškarci, a 9 žene. U postocima taj odnos je 78,05% prema 21,95%. Ulazak žena u većem broju u krug sociologa s doktorskom titulom novijeg je datuma.

Ako se na temelju broja disertacija može govoriti o feminizaciji sociološke profesije, taj proces počinje osamdesetih godina: 55,56% žena doktoriralo je nakon 1980. godine. To je razdoblje kada je odnos između žena i muškaraca najpovoljniji do tada: 31,5% žena prema 68,5% muškaraca.

TABELA 2 Spolna struktura doktoranata u pojedinim razdobljima

Godine	Žene	Muškarci	Total
	%	%	%
1965—1970.	12,50	87,43	100
1971—1975.	28,57	71,43	100
1976—1980.	10,00	90,00	100
1981—1987.	31,25	68,75	100

Budući da se žene u većem broju javljaju kasnije, obrazac njihove karijere mnogo se više poklapa s institucionalnim akademskim obrascem. Žene su u većem broju diplomirale sociologiju kao A predmet (50%) nego muškarci (32,26%), isto tako veći postotak žena ima magisterij (62,5 od muškaraca (48,39%). Za »ženski tip« karijere karakteristično je da je 83% žena obranilo doktorate nakon 36. godine života; nema nijedne žene u najstarijoj skupini, a samo je jedna žena u najmlađoj skupini, tj. samo je jedna doktorirala do 35. godine života. Taj podatak potvrđuje koliko je još uvijek znanstvena karijera žena (p)određena obiteljskim obvezama.

Kod muškaraca imamo mnogo povoljniju sliku toka znanstvene karijere što se tiče dobi u vrijeme doktoriranja: 43% doktoriralo je do 35. godine života. Za »muški tip« doktorata, osim što su doktoranti mlađi, karakteristično je da prevladavaju teorijski radovi. Sve disertacije iz opće sociologije napisali su muškarci, iako je i kod njih više radova iz posebnih sociologija (41,38% doktorata je iz opće sociologije i 58,62% iz posebnih sociologija). Najveći broj je esejističkog karaktera (51,72%). Za ovaj je tip također karakteristično da ima mnogo više dužih radova opsega preko 300 stranica — 56,25% svih doktorata muškaraca. Kao posljedica

dužine radova pojavljuje se i razlika u broju citata. 45% doktorata muškaraca ima više od 200 citata, a citirana literatura je na više stranih jezika nego kod žena. Kod 31,03% doktorata literatura je na dva strana jezika, a u 62,07% na tri i više stranih jezika.

U citiranju klasične marksističke literature pokazala se najveća razlika između žena i muškaraca. Prema podacima o broju citata Marxa, Engelsa i Lenjina, radovi muškaraca daleko više su »marksističkog karaktera«. U 48,27% disertacija klasični marksizam se citiraju do 10 puta, a u 44,83% više od 10 puta. Objašnjenje za tako veliku razliku trebalo bi možda tražiti u karakteru doktorata muškaraca, a to su pretežno radovi iz opće sociologije i teorijski radovi esejističkog tipa. U oba slučaja pokazala se statistički značajna razlika u citiranju klasika marksizma. Uspoređujući teorijske i istraživačke radove $\chi^2=29,281$ je značajan na nivou .005, a i koeficijent korelacije iznosi $r=-0,536$. Samo u jednom doktoratu teorijskog karaktera od ukupno dvadesetisedam ne citiraju se Marx, Engels, Lenjin nijednom, što u postocima iznosi 3,7%. Kod disertacija istraživačkog karaktera postotak necitiranja navedene literature je 63,64%. U slučaju doktorata iz opće i posebnih sociologija pokazala se također statistički značajna razlika s obzirom na citiranje klasika marksizma, $\chi^2=15,78642$ na nivou značajnosti .005. U ukupno svih dvanaest doktorata iz opće sociologije možemo pronaći citate djela navedenih autora, dok kod teza s područja posebnih sociologija oni se uopće ne spominju u 30,77% slučajeva.

Disertacije koje citiraju klasičnu marksističku literaturu su, dakle, uglavnom iz opće sociologije i teorijskog karaktera. Ako možemo na temelju dosta grube citatne analize izvući određene zaključke, onda ovi podaci potvrđuju hipoteze D. Sekulića i J. Županova koji nalaze objašnjenje za krizno stanje naše sociologije između ostalog i u neravnomjernom razvoju opće i posebnih sociologija, kao i u karakteru njihove (ne)povezanosti. Tako D. Sekulić u svom članku na temelju analize radova objavljenih u časopisu »Revija za sociologiju« zaključuje da »... kod nas postoji jaz između onoga što se naziva teorijskom sociologijom i empirijskih istraživanja. Teorijska sociologija ne predstavlja putokaz za empirijska istraživanja, a niti ih sistematizira i pomoću te sistematizacije kreira nove hipoteze i teorije. S druge strane empirijska istraživanja veoma često ostaju na deskriptivnom nivou i nisu vođena nekom sustavnom teorijom — što uostalom ne iznenađuje s obzirom na karakter teorijskih radova.« (Sekulić, 1979) I J. Županov analizirajući uzroke stagnacije naše sociologije dolazi do istog zaključka, tvrdeći kako su razvoj nosile posebne sociologije, a opća sociologija »... stagnirala u okovima jedne dogmatske shematike« (Županov, 1980).

Za »ženski tip« disertacija karakteristično je da je to pretežno kraći i istraživački rad (88,89% doktorata ima do 300 stranica i 66,67% je istraživačkog karaktera). Svi doktorati su iz posebnih sociologija, što očito dokazuje orijentaciju prema aplikativnoj sociologiji. Isto tako nismo sreli nijedan rad esejističkog tipa, a prevladavaju deskriptivne analize (77,78% doktorata žena). Razlika po spolu s obzirom na tip doktorata pokazala se statistički značajna, $\chi^2=8,00766$ na nivou značajnosti .025. Kod istraživačkog tipa rada žene više koriste viši stupanj statističke obrade. Kauzalna analiza se pojavljuje kod žena u 22,22%, a kod muškaraca samo u 6,9% slučajeva.

U citiranju literature statistički značajne razlike su u ukupnom broju citata i u tipu citirane literature. Dok se kod disertacija žena u 44,44% slučajeva pojavljuje do 100 citata, kod muškaraca 44,83% doktorata ima preko 200 citata.

Što se tiče citiranja određene literature, za »ženski tip« karakteristično je daleko manje citiranje klasične marksističke literature. U čak 66,67% slučajeva ta se literatura uopće ne spominje, u 33,33% doktorata se citira do 10 puta, a u nijednom doktoratu žena Marx, Engels i Lenjin se ne citiraju više od 10 puta. Taj podatak govori o aplikabilnosti teorije određenog tipa i velikom raskoraku između teorije i istraživanja u našoj sociologiji, o čemu je bilo nešto

ranije riječi, a i o eventualno drugačijoj teorijskoj orijentaciji u istraživanjima i primjenjenoj sociologiji. U esejističkim doktoratima u 66,6% slučajeva klasični marksizma se citiraju više od 5 puta, a u kauzalnim analizama u 75% slučajeva uopće se ne citiraju.

Razlika u tipu doktorata po spolu, a to znači mnogo više primjenjene sociologije i istraživačkih teza kod žena i veća prisutnost opće sociologije i esejističkih radova kod muškaraca, pokazuje se i u korištenju literature na stranim jezicima. U disertacijama muškaraca u 62,07% slučajeva citira se literatura na tri i više stranih jezika, dok kod žena samo u 11,11% slučajeva, a u 55,56% kod žena literatura je samo na jednom stranom jeziku. Kod istraživačkih doktorata u 45,45% koristi se samo jedan strani jezik, a kod onih iz opće sociologije u 83% slučajeva citati su na tri ili više stranih jezika.

Kako su se doktorati mijenjali od 1965. godine do danas

Tipologijom doktorata po spolu pokušali smo opisati i objasniti promjene u teorijskoj usmjerenosti i metodologiji disertacija koje su nam poslužile kao indikator razvoja sociologije. U ovoj analizi pokušat ću isto tako pokazati kako su se mijenjale određene karakteristike doktorata s obzirom na vremensko razdoblje u kojem je disertacija obranjena. Razlike koje su se pojavile u određenim karakteristikama disertacija mogu se promatrati ne samo kao očekivan i normalan razvoj jedne znanstvene discipline (profesionalizacija) već i kao rezultat utjecaja okoline tj. globalnog društva. Neki sociolozi skloni su promjene koje su se desile u razvoju sociologije i njenu krizu objasniti promjenom socijalne klime. Sociologija se očito mijenjala u pojedinim razdobljima pa tako i doktorati, ali u ovoj analizi pokušat ću pokazati kako to nije samo »normalan« razvoj discipline u određenom vremenskom razdoblju koji ide k sve većoj profesionalizaciji i osamostaljivanju discipline. Utjecaj socijalne klime i promjena u globalnom društvu može se prepoznati i u karakteristikama doktorskih disertacija.

TABELA 3 Karijere doktoranata u pojedinim razdobljima

Godine	Završen magis.		Soc. kao A pr.		Dob u vrijeme dok.	
	Da	Ne	Da	Ne	Da 35	36 i više
1965—1970.	12,50	87,50	0	100	25,00	75,00
1971—1975.	16,67	83,33	16,67	83,33	40,00	60,00
1976—1980.	70,00	30,00	55,56	44,44	66,67	33,33
1981—1987.	73,33	26,67	50,00	50,00	28,57	71,43

Tabela 3 pokazuje nam kako se mijenjao tok karijere sociologa doktoranata i ujedno nam služi kao ilustracija za ono što smo nazvali normalnim razvojem discipline. Samo 35,13% doktora sociologije završilo je studij sociologije, 32,70% diplomiralo je filozofiju, a 8,11% politologiju, 24,32% je diplomiralo neki drugi studij. U prvom razdoblju još nemamo profesionalno školovanih sociologa i samo manji broj ima završen magisterij (12,50%). Razvoj sociologije u to vrijeme su nosili »samouci«. Kako se sociologija sve više institucionalizirala tako se i profil karijere doktora sociologije približava legitimnijem institucionalnom obrascu. Nakon 1975. godine znatno se povećava broj sociologa s prethodno završenim magisterijem (od 16,67% do 75. godine do 70% u razdoblju 76-80. godine). Isti trend možemo zapaziti i u povećanju broja onih koji su diplomirali sociologiju kao A predmet. Oni su skupina koja je u

prosijeku najranije doktorirala (58% do 35. godine), dok se za usporedbu samo 17% filozofa nalazi u toj skupini. Još veća razlika u institucionaliziranosti tipa karijere javlja se uspoređujući broj sociologa i filozofa koji imaju magisterij. 84,6% diplomiranih sociologa je i magistriralo, a kod diplomiranih filozofa samo 16%. Sociolozi po obrazovanju počinju prevladavati tek u periodu nakon 1975. godine. Tada u našem uzorku čine 55,56% doktoranata. U prvom promatranom razdoblju (od 1965. do 1970. god.) najviše je filozofa, 87,5%. Zanimljivo je da se u posljednjem razdoblju može zapaziti značajniji porast, u inače konstantnom uzlaznom trendu, broja doktora sociologije koji dolaze iz kategorije »ostalih profesija«, a to znači da nisu sociolozi, filozofi ili politolozi po obrazovanju. Postotak je rastao od 11,11% u prvom razdoblju, u slijedeća dva je 22,22%, a u posljednjem je 44,44% od svih doktoranata koji dolaze iz »ostalih« profesija.

Što se tiče tipa obrazovanja i tipa doktorata dobiveni su očekivani rezultati. Filozofi i politolozi po obrazovanju pišu tako reći isključivo teorijske doktorate (91,67% filozofi, a 100% politolozi). Najveći postotak istraživačkih radova možemo naći kod onih koji dolaze iz »ostalih« profesija (37,50%). Taj istraživački impuls uglavnom dolazi od psihologa po obrazovanju. Esejistički tip disertacija prevladava jedino kod diplomiranih filozofa, dok je kod ostalih to deskriptivna analiza.

Doktori sociologije postaju sve mlađi s izuzetkom, i to prilično značajnim, u posljednjem promatranom razdoblju. Taj izuzetak posljedica je masovnijeg ulaska žena koje su uglavnom (osim jedne) doktorirale nakon 36. godine života. Najviše najmlađih doktora je u razdoblju od 1976. do 1980. godine. To je ujedno jedino razdoblje kada skupina najmlađih prevladava, što možemo dovesti u vezu s pojavom prve generacije »pravih« sociologa.

TABELA 4 Citiranje klasika marksizma u pojedinim razdobljima

Godine	Citiranje Marxa, Engelsa i Lenjina u %		
1965—1970.	12,50	62,50	25,00
1971—1975.	33,33	33,33	33,33
1976—1980.	20,00	20,00	60,00
1981—1987.	21,43	57,14	21,43

TABELA 5 Usmjerenost doktorata u pojedinim razdobljima

Godine	% doktorata iz		% doktorata	
	opće soc.	poseb. soc.	teor. kar.	istraž. kar.
1965—1970.	25,00	75,00	87,50	12,50
1971—1975.	16,67	83,33	50,00	50,00
1975—1980.	50,00	50,00	80,00	20,00
1981—1987.	28,57	71,43	64,29	37,71

Tabele 4 i 5 pokazuju nam kako je izgledala i kako se mijenjala teorijska orijentacija disertacija u određenim vremenskim razdobljima. Doktorati su još uvijek mnogo više s područja posebnih sociologija nego opće sociologije i daleko veći broj je teorijskog karaktera.

Jedino u razdoblju od 1975. godine do 1980. imamo jednak broj teorijskih i istraživačkih radova. Isto tako odnos između opće i posebnih sociologija optimalan je u samo jednom razdoblju, od 1975. do 1980. godine. Uprkos tome što u jednom periodu imamo tako povoljan odnos između doktorata iz opće i posebnih sociologija, podaci potvrđuju tezu J. Županova o »nenormalnom« razvoju naše sociologije (Županov, *ibidem*). Uspoređujući razvoj sociologije s razvojem biljke, ono što se dešavalo u sedamdesetim godinama bilo je »bujanje krošnje, a da se nije razvijalo korijenje«. Posebne sociologije su se razvijale, ali opća sociologija na kojoj bi se taj razvoj morao bazirati je stagnirala. Ona je ostala u okvirima »dogmatske sheme istočno-evropskog marksizma«, a posebne sociologije su se bazirale na funkcionalističkoj paradigmi koja nije imala legitimni status. Kada smo ukrstili broj citata klasika marksizma i doktorata iz opće i posebnih sociologija, pokazalo se da postoji statistički značajna razlika između ta dva tipa disertacija, $x^2=15,7846$ je značajan na nivou .005. Marx, Engels i Lenjin se mnogo više citiraju u doktoratima iz opće sociologije (u 75% teza iz opće sociologije više od 10 puta, a samo 15,38% teza iz posebnih sociologija). Povezanost opće sociologije i marksističke orijentacije u sociologiji pokazuje se i u učestalosti kojom se taj »par« javlja u određenim vremenskim razdobljima. U Tabeli 4 možemo vidjeti da se u periodu od 1976. do 1980. godine najviše citira klasična marksistička literatura i da je to ujedno period kada imamo najviše doktorata iz opće sociologije. Snažna reafirmacija marksizma koja je počela sedamdesetih godina kao odgovor na političku krizu i njenu kulminaciju 1971. godine odrazila se i na nivo tolerancije društva prema kritičkim sociološkim analizama. Prema Županovu u tom razdoblju sistem nije više bio voljan tolerirati sociološke analize naličja društva kao do tada. Procvat posebnih sociologija koje su se u šezdesetim godinama bavile izučavanjem tog naličja tako je zaustavljen, a ponovo oživljava dogmatski marksizam.

U doktoratima možemo uočiti neke naznake tog trenda. U periodu od 1976. do 1980. godine naglo pada broj disertacija iz posebnih sociologija, a isto tako opada ionako mali broj istraživačkih radova (Tabela 5). Rezultati koji su dobiveni u potpunosti potvrđuju hipotezu da se snažna reafirmacija marksizma može prepoznati u karakteru doktorata u određenom periodu.

Analiza starosti citirane literature pokazuje trend upotrebe sve starije literature u doktoratima. Citiranje literature stare do pet godina najviše je bilo prisutno u prvom razdoblju od 1965. do 1970. godine, u 87,5% doktorata više od 30 citata je bilo u skupini najnovije literature. U slijedećih pet godina taj postotak pada na 66,6%. U posljednjem razdoblju — od 1971. do 1987. godine — samo u 42,86% doktorata prevladava novija literatura. Očito novija literatura postaje sve teže dostupna znanstvenicima. Doduše u razdoblju od 1976. do 1980. godine postotak citiranja najnovije literature je porastao, ali to je razdoblje kada se najviše citira domaća literatura i klasici marksizma, a to je najdostupnija stručna literatura.

Na primjeru analize doktorskih disertacija obranjenih samo na jednom odsjeku za sociologiju pokušala sam provjeriti neke od dijagnoza krize naše sociologije. Podaci koji su dobiveni potvrđuju hipoteze od kojih sam krenula. Daljnja istraživanja na većem uzorku i komparativna analiza ne samo doktorata već i ostalih socioloških publikacija mogla bi nam dati mnogo jasniju sliku o stanju i položaju sociologije kod nas.

LITERATURA:

Josip Županov, »Sociologija, marksizam i industrijska sociologija«, *Sociologija*, Vol. XXII br. 1-2, 1980. i u knjizi istog autora *Marginalije o društvenoj knjizi*, Globus, Zagreb 1983.

Duško Sekulić, »Nekoliko teza o 'teorijskoj' i 'empirijskoj' sociologiji« *Revija za sociologiju*, Vol. IX, (1-2), 1979.

SCIENTIFIC CHARACTERISTICS OF DOCTORAL DISERTATIONS IN SOCIOLOGY

JASMINKA LAŽNJAK

Faculty of Mining, Geology and Petroleum Engineering, Zagreb

In this article the doctoral dissertations in sociology at the Department of Sociology, University of Zagreb, in the period from 1965 to 1988 are analysed. The scientific characteristics of the doctoral theses represent one among other indicators of the development and status of sociology, also showing sociology's intellectual orientations. The analysis of the dissertations starts with two hypotheses: 1) The state of sociology as a scientific discipline is influenced by changes in the broader social context and these changes can be recognized in certain characteristics of the dissertations, 2) There is a significant relationship among the type of professional career, some socio-demographic factors of the sociologists and some specific characteristics of the doctoral theses. The research results confirm the hypotheses of the broader social context-s influence on the development of Yugoslav sociology and the linkage of some types of theses with types of professional careers.